

Народи доколумбової Америки

Пригадайте, що вам відомо про Америку та її географічне розташування?
Як між собою пов'язані слова історичної хмаринки?

1. Заселення Американського континенту

Читаємо і розуміємо

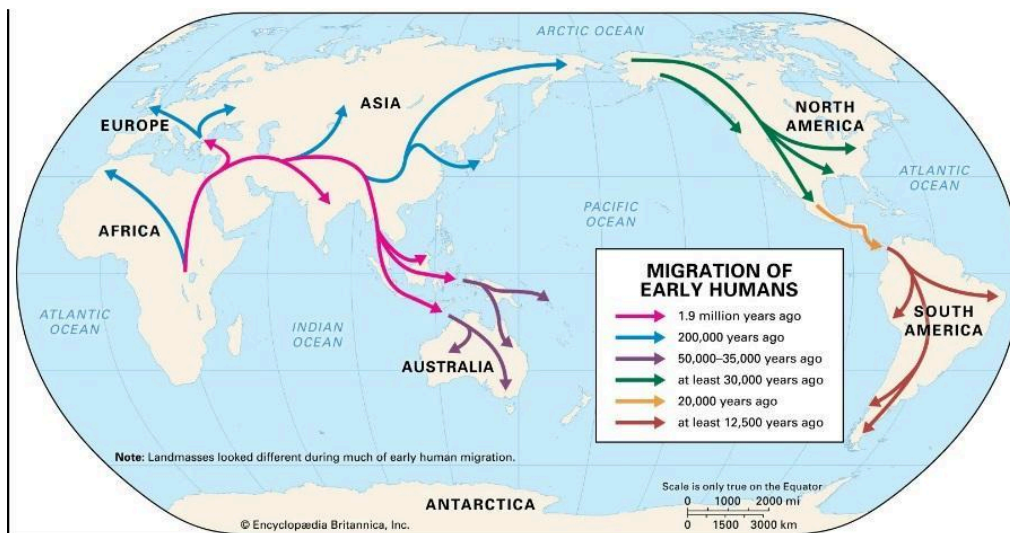
Прочитайте текст і дайте відповіді на питання:

- 1) що означають вислови «доколумбова Америка», «старий світ», «Новий світ»;
- 2) чому народи доколумбової Америки розвивалися в ізоляції від інших районів світу?
- 3) як, на вашу думку, ізоляція від світу могла вплинути на розвиток людських спільнот в Америці?

У 1492 р. сміливий мореплавець Христофор Колумб здійснив одне з найбільших відкриттів в історії людства – переплив через Атлантичний океан та дістався до невідомої європейцям Америки. Попри те, що вікінги здійснювали подорожі до Америки ще в X ст. і навіть заснували там свої поселення, більшості європейців про далекий материк та його жителів нічого відомо не було. Коли ж європейці дісталися до Америки, їх вразили розвинені міста та багата культура мешканців віддаленого континенту. До наших днів багато пам'яток збереглися і «розповіли» вченим цікаву історію доколумбової Америки.

Єдиної точки зору про час заселення людьми Америки не існує. Більшість учених припускають, що заселення Америки людьми відбувалося через «суходільний міст» на місці нинішньої Берінгової протоки між Євразією та Північною Америкою. Під час зледеніння води океану відступили і перетворили Берінгову протоку на сушу, якою й відбулася міграція людей.

З часом під час потепління і танення льодовиків води океану «відрізали» Америку від Євразії. Тож людські спільноти Америки розвивалися в повній ізоляції від населення Старого світу.

Маршрути розселення первісних людей

Завдання до карти:

- 1) покажіть на карті місце переходу первісних людей до Північної Америки;
- 2) на основі карти та навчального тексту поміркуйте, які навички знадобилися первісним людям для освоєння Америки.

Цікаво, що, навіть перебуваючи в ізоляції, жителі Америки пройшли подібний до суспільств Старого світу шлях розвитку.

Близько 7000 років до н.е. жителі Америки почали займатися землеробством. Вирощували картоплю, квасолю, томати, ананаси, кукурудзу, арахіс, гарбузові культури, різні види перців. Одночасно одомашнили індиків, лам та альпак.

Для виготовлення знарядь праці та обробки матеріалів використовували кремій та твердий камінь обсидіан.

Поширення землеробства сприяло зростанню чисельності населення та появі міст. Загалом в регіоні жило близько 400 різних племен і народів. Довкола міст сформувалися перші цивілізації доколумбової Америки.

2. Держави та культура народів Америки

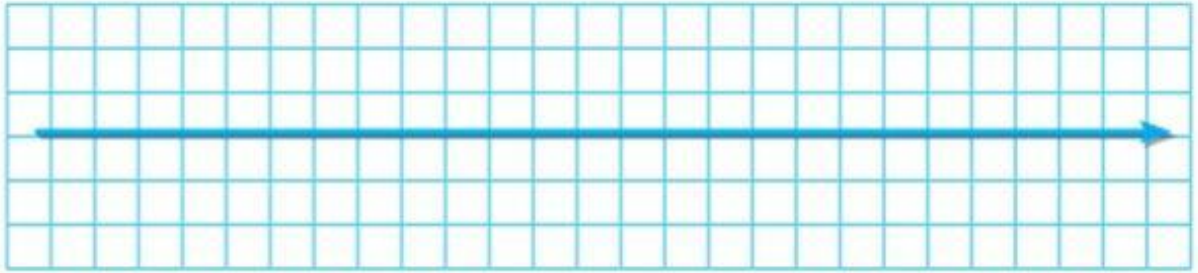
Більшість держав і культур доколумбових часів виникли в землеробських регіонах Центральної Америки (Мезоамерики). Найбільш відомими є цивілізації **мая** та **ацтеків**. Але насправді їх було значно більше.

Новий світ – назва Північної та Південної Америки після відкриття їх європейцями за доби Великих географічних відкриттів.

Старий світ – назва районів світу, що були відомі європейцям до відкриття Америки

Діємо: практичні завдання

Дізнайтесь з інфографіки (додаток 1) про цивілізації та культури Америки доколумбових часів. Розташуйте їх на лінії часу. Визначте/пригадайте, сучасниками яких цивілізацій і держав Старого світу вони були. Підпишіть ці дані на лінії часу.

Читаємо і розуміємо

Пригадайте ознаки цивілізації. Познайомтеся за навчальним текстом з життям народів доколумбової Америки. Визначте, за якими ознаками вчені характеризують їх як цивілізації.

У розвитку суспільств Мезоамерики спостерігалися культурні зв'язки і спадкоємність. Спільними рисами їх розвитку було використання величезної кількості працівників в господарстві, чіткий розподіл суспільства на верстви, уявлення про божественне походження влади, поклоніння жорстоким богам і будівництво величезних архітектурних споруд.

Великі міста будувалися за чітким планом. Для подачі води будували акведуки. У центральних районах міст жили жерці, правителі та аристократія. Рядові громадяни селилися на околицях.

Настінний рельєф мая в м. Паленке (VII ст., Мексика)

Питання до ілюстрації:

Розгляньте пам'ятку як історичне джерело – назвіть, яку інформацію про історію мая можна дізнатися за допомогою пам'ятки.

Строкаті релігійні уявлення народів Америки поєднували значний вплив тотемізму та обожнення сил природи. У пошані були надприродні сили, з якими пов'язували родючість землі. Одним з таких найшанованіших був Кетцалькоатль (у мая Кукулькан) – бог ранкової зорі, рослин, дощу і вітру. Міфи розповідали, що саме він приніс людям зерна маїсу, роздобувши їх у підземному мурашнику.

Головними спорудами були величні піраміди з масивними храмами на вершинах. До них вели численні сходинок. На думку їх творців так люди ставали ближчими до богів. Храми і палаци щедро прикрашалися розписами та рельєфами із зображеннями людей і тварин, а також орнаментами.

Однією з улюблених розваг доколумбових народів була гра в м'яч. Ігри в м'яч проводилися як з ритуальною метою, так і в якості способу вирішення деяких суперечок. Для їх проведення будували спеціальні майданчики, а м'ячі виготовляли з каучуку – еластичної природної речовини.

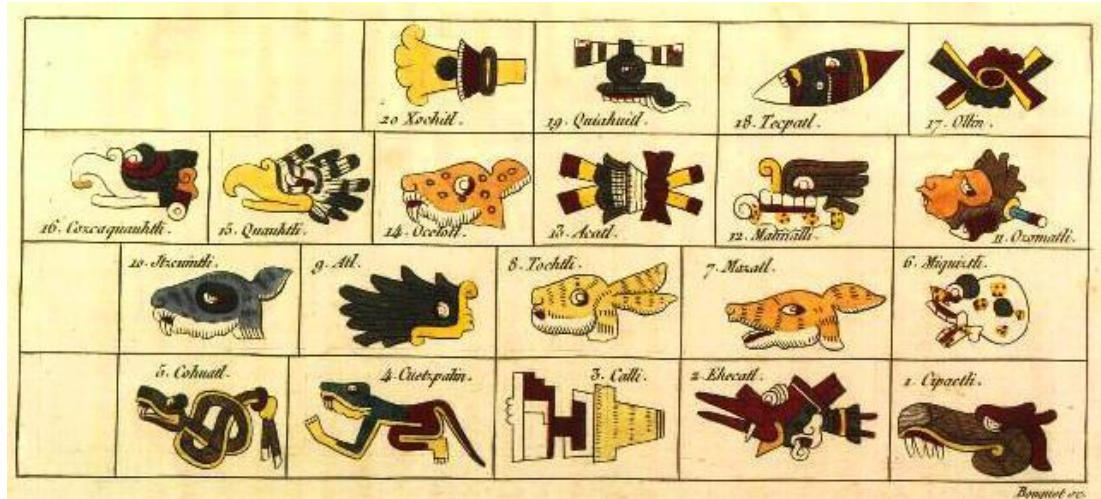
Зображення Кетцалькоатля в Кодексі Борбонікус (XVI ст.).

Традиційно його зображали в образі пернатого змія.

Ще з часів ольмеків (1200 – 500 рр. до н.е.) народи Мезоамерики використовували ієрогліфічне або піктографічне письмо, розробляли сонячні календарі. Найбільш відомий у світі сонячний календар мая.

Історичні подробиці

Для правильного виконання всіх ритуальних дій народи Америки створювали також ритуальні календарі. Вони були незалежними від сонячного циклу. У мая і ацтеків були 260-денні календарі. Їх використовували жерці для чіткого виконання ритуалів, а також для астрології і пророкувань.

Знаки ритуального календаря ацтеків

У 1911 р. професор Хайрам Бінгем високо в Андах знайшов дивне місто. Це була вціліла пам'ятка **Імперії інків** – «втрачене місто інків» Мачу-Пікчу. Насправді воно називалося Уайна-Пікчу – «Нова вершина». Імперія інків розвинулася у Південній Америці на території сучасних Перу й Еквадору. Силою зброї та задобрюванням еліт інкам вдалося підкорити численні племена. Підкорені народи змушували жити за звичаями інків та вивчати мову кечуа.

Самі жителі – народ кечуа – називали свою країну «Землею чотирьох частин». Інками («Синами Сонця») називалися представники правлячого роду імперії. Зі столиці імперії Куско виходили чотири дороги, якими можна було дістатися до кожної з чотирьох частин імперії. Дороги завжди утримувалися в чудовому стані, оскільки ними пересувалися війська та здійснювався регулярний поштовий зв'язок між різними територіями і містами. Загальна протяжність доріг складала 40 тис. км. Іноді вони були ступінчастими, бо проходили високогірними районами. Колеса інки не знали.

Майстерні будівники інки, не знаючи заліза й сталі, цементу, вміли так ретельно припасувати камені споруд, що їх будівлі витримували численні землетруси.

Для збільшення сільськогосподарських площ інки вміло перетворювали гірські схили на тераси. Це дозволяло їм обробляти більше землі в Андах, ніж в наші часи.

Інки були вмілими ткачами. Дівчаток змалечку вчили не лише ткацтву, а й секретам природних барвників.

Для передавання інформації інки користувалися особливим видом письма – *кіпу*. Це була складна система знаків заплетених у вузлики, винайдена жителями Анд ще на початку III тис. до н.е. У такому «листі» значення має все: основа – нитка-підвіска, колір ниток, вузлики, петлі та їх кількість. Щоб прочитати цю писемність потрібно докласти чимало зусиль!

Жінка тримає послання кіпу (сучасна реконструкція)

Завдання до ілюстрації:

Опишіть за малюнком зовнішній вигляд представниці інків

На жаль, значна частина пам'яток доколумбових цивілізацій Америки була втрачена. Європейців, що прибули до Нового світу, вразили багаті упорядковані міста, оздоблені золотом, сріблом і коштовним камінням храми і палаци. Жителі Америки часто сприймали європейців, що вирізнялися білим кольором шкіри, за богів. Та європейці вбачали в досягненнях доколумбових цивілізацій наживу, тому «зустріч цивілізацій» для індіанців завершилася трагічно. У XVI ст. іспанці підкорили ці землі, часто навмисне знищуючи культурні надбання цивілізацій (як от пам'ятки писемності мая). Значна частина корінних жителів загинула від хвороб, принесених європейцями. Проте і в Центральній Америці, і в сучасних країнах Південної Америки досі живуть нащадки давніх цивілізацій. Вони зберігають пам'ять про культуру своїх предків.

Інті-Раймі - свято Сонця – традиційна церемонія інків та інших індіанських народів Перу, Болівії та Еквадору (сучасне фото)

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Порівняйте розвиток доколумбових цивілізацій Америки з відомими вам державами середньовіччя в Старому світі. Зробіть висновок щодо рівня розвитку народів Америки порівняно з іншими.
2. Обговоріть у класі, як ви розумієте вислів «зустріч цивілізацій». Поясніть, як вона вплинула на розвиток цивілізацій доколумбової Америки.
3. Відвідайте сайт Національного музею антропології в Мехико (скористайтеся google-перекладачем) - <https://mna.inah.gob.mx/> . У розділі «Колекції» знайдіть матеріали різних культур і цивілізацій доколумбової Америки. Оберіть одну з них та створіть творчий проєкт (віртуальна екскурсія, лепбук, презентація тощо) «Скарби доколумбових народів Америки». Представте свою роботу в класі.

Держави і культури доколумбової Америки

Тольтеки
VIII - XII ст. н. е.
Центр – м. Тула.
Правителі носили титул змія.
Засновники культури Кетцалькоатля, «Верховної Пернатой Змії».

Цивілізація мая
1999 р. до н.е. – XVI ст. н. е.
Землеробська цивілізація
Будівники великих міст і пірамід
Створили точний сонячний календар.
Чудово знали карту зоряного неба і математику

Культура Наска
400 р. до н.е. – 450 р. н. е.
Культура відома завдяки геогліфам
Наски – величезним зображенням тварин та міфічних істот на поверхні ґрунту посушливого плато Наска.

Теотіуакан
350 р. до н.е. – 800 р. н.е.
мови ацтеків «місто, де люди ставали богами».
Місце розташування 3-ї за величиною піраміди в світі – піраміди Сонця.

Імперія інків
1438 – 1533 рр.
в чолі держави стояв рід інків – «синів Сонця».
Користувалися вузликовим письмом – кіпу.
Чудові ткачі. Вирощували 240 видів картоплі.